

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เด็กเป็นทรัพยากรที่สำคัญของประเทศและเป็นกำลังอันสำคัญต่อการพัฒนาประเทศในอนาคตทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมืองและสังคม ซึ่งการวางแผนพัฒนาประเทศ กับการพัฒนาทรัพยากร จำเป็นที่จะต้องกระทำควบคู่กันไป เด็กและเยาวชนเป็นพลังอันสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจ และการปกครองของประเทศในอนาคต เนื่องจากเด็กและเยาวชนเป็นประชาชนกลุ่มใหญ่ การพัฒนาเด็กและเยาวชนจึงเป็นเรื่องจำเป็นและเร่งด่วนที่จะต้องดำเนินอย่างกว้างขวางควบคู่กับการส่งเสริมพัฒนาทรัพยากรด้านอื่นๆ เด็กเปรียบเสมือนกระดาษขาวบริสุทธิ์ เด็กจะมีผลหินหรือมีพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไป เนื่องจากสิ่งแวดล้อมรอบตัว เด็กจะมีปฏิกิริยาตอบสนองต่อบุคคลอื่น ทั้งนี้เนื่องมาจากความเจริญเติบโตนั่นเอง เด็กแต่ละคนจะมีความเป็นตัวของตัวเองซึ่งเป็นเอกลักษณ์

ธรรมชาติเด็กในระดับประถมศึกษา จะเป็นวัยที่สนใจสิ่งต่าง ๆ รอบตัว อยากรู้อยากเห็น ชอบซักถาม แสดงความคิดเห็น ชอบกิจกรรมที่สนุกสนาน ตื่นเต้น โลดโผน โดยไม่คำนึงถึงอันตราย ชอบการแข่งขัน เล่นเกม ทายปัญหา มีสมาธิในระยะเวลานั้น เริ่มมีความสนใจในกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งเป็นพิเศษ เช่น สนใจกีฬา สนใจดนตรี เด็กผู้ชายและเด็กผู้หญิงจะชอบเล่นเป็นกลุ่ม ๆ แยกเพศกันมีการแข่งขันระหว่างเพศ ชอบโต้เถียงและแหย่กัน เด็กผู้ชายจะหว่านเล่นมากกว่าเด็กผู้หญิง แต่เด็กวัยนี้จะเชื่อฟังครูมาก และพยายามปฏิบัติตัวเป็นเด็กดี เพื่อให้ครูรักครูชม เด็กจะสนใจเหตุการณ์ต่างๆ รอบตัว มีเหตุผลในการคิด ชอบค้นคว้าหาความรู้ เด็กวัยประถมศึกษา สุমন อมรรวิวัฒน์ (2534) ได้กล่าวไว้ว่า เป็นวัยที่ง่ายในการสอนและปลูกฝังค่านิยม ทศนคติที่พึงามในการดำรงชีวิต เด็กประถมเปรียบเสมือนไม้อ่อนที่ง่ายต่อการตัด การสอน การอบรม การปลูกฝังในสิ่งที่พึงามเหมาะสม เกือบตลอดเวลา นับตั้งแต่เด็กเดินทางมาถึงโรงเรียน ครูจึงเป็นผู้ที่มีบทบาทต่อเด็กอย่างมาก คนที่จะเป็นครูจะต้องมีความรัก ความเอาใจใส่ ใจเย็นต่อเด็กที่กำลังอยู่ในวัยที่ช่างพูด ช่างคุย ช่างเล่น เกี่ยวกับบทบาทของครู สาตณี อุนากุล (2530) ได้กล่าวว่า เนื่องจากครูมีอิทธิพลต่อเด็กทั้งในด้านอุปนิสัยและการเจริญในทุกด้านของเด็ก ฉะนั้นการที่ครูจะทำหน้าที่ของตนได้สมบูรณ์ เพียงพร้อม ครูต้องมีทัศนคติที่ดีต่อหน้าที่และต่อเด็กด้วย ทั้งนี้เพราะการสอนต้องอาศัยการ ติดต่อสัมพันธ์กับเด็กทุกคนด้วยความเห็นอกเห็นใจ อาศัยความซื่อสัตย์ในการเชื่อมโยงความรู้และอาศัยการสร้างบรรยากาศทางสังคมที่เต็มไปด้วยความอบอุ่น แจ่มใส ปลอดภัย รื่นรมย์ เป็นกันเอง ทั้งภายในและภายนอกห้องเรียน เพื่อส่งเสริมการ

เคารพสิทธิ ความรู้ ความสามารถ ความเข้าใจในกันและกัน เสริมสร้างสุขภาพจิตทั้งครูและนักเรียนให้สมบูรณ์ ซึ่งเป็นการช่วยให้เกิดพฤติกรรมที่ดี และทำให้เด็กกล้าแสดงความคิดเห็นและความสามารถของตนให้ครูได้เห็นแนวทางที่จะแนะนำสั่งสอน ชักจูงใจเด็กให้เด็กรู้จักแก้ปัญหาต่าง ๆ ด้วยตนเองให้ได้ผลดียิ่งขึ้น ความอบอุ่นใจที่เด็กได้รับจะเป็นแนวทางให้เด็กมีอนาคตงดงาม ประพฤติแต่สิ่งที่ดีงามเป็นที่ชื่นชมของพ่อแม่ของเด็กและตัวครูเอง

ในการเรียนการสอนครูทุกคนมีความคาดหวังที่จะให้นักเรียนปฏิบัติหน้าที่ตามที่โรงเรียนต้องการโดยมักจะละเลยต่อการพิทักษ์สิทธิเด็กและในบางครั้งครูจะเป็นผู้ละเมิดสิทธิเด็ก ดังที่มีข่าวปรากฏในหนังสือพิมพ์บ่อยครั้ง เช่นครูลงโทษนักเรียนเกินเหตุ หรือครูข่มขืนนักเรียน เป็นต้น พฤติกรรมการลงโทษนักเรียนไม่ว่าจะเป็นสถานหนักหรือสถานเบาทั้งทางร่างกายและจิตใจจะเกิดขึ้นในโรงเรียนทั้งระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา โรงเรียนยังมีกฎ ระเบียบ วินัย ที่ต้องใช้วิธีการลงโทษทำให้เด็กเกิดความเจ็บปวดทั้งทางร่างกายและจิตใจอยู่อีก เด็กที่ถูกลงโทษจะเกิดความเจ็บปวดทางกายหรือเกิดความเคียดแค้น เจ็บปวดทางจิตใจอยู่บ่อย ๆ อาจก่อให้เกิดปัญหาร้ายแรงทั้งต่อตนเองและต่อสังคมได้ เช่น ปัญหาเด็กเร่ร่อน ปัญหาโสเภณี ปัญหายาเสพติด หรือแม้แต่ปัญหาอาชญากรรม เกี่ยวกับปัญหาเด็กเร่ร่อน สายสุรี จุติกุล (2533) ได้อธิบายถึงสาเหตุว่าส่วนหนึ่งมาจากตัวครู เพราะครูใช้การลงโทษทำให้เด็กรู้สึกอับอาย เช่น การตีหน้าเสาธง การประจานนักเรียนเหมือนนักเรียนไม่ใช่คน การกระทำดังกล่าวมีส่วนผลักดันให้เด็กออกมาเร่ร่อน วิธีการลงโทษจึงเป็นเรื่องที่สำคัญ ที่มีอิทธิพลต่อความรู้สึกนึกคิดของเด็กที่จะเชื่อฟังโดยคุณณียภาพอย่างไม่มีเงื่อนไข หรือจะเกิดความรู้สึกต่อต้านผู้ใหญ่และต่อต้านสิ่งซึ่งผู้ใหญ่พยายามอบรมสั่งสอน

ทั้งผู้บริหารและครูผู้สอนในโรงเรียนควรตระหนักว่าการลงโทษเด็กด้วยการทำร้ายร่างกายควรตระหนักถึงสิทธิเด็กของสหประชาชาติด้วย จากรายงานการประชุมสมัชชาแห่งชาติครั้งที่ 1 ด้านการพัฒนาเด็ก (สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี 2533) ได้กล่าวถึงความต้องการพื้นฐานของเด็กและทิศทางการพัฒนาเด็กไว้ว่า การพัฒนาเด็กต้องอาศัยสภาวะความต้องการพื้นฐานของเด็กเป็นตัวกำหนดทิศทางการพัฒนาเด็ก เด็กทุกคนต้องได้รับการตอบสนองตอบขั้นพื้นฐานเพื่อให้การพัฒนาบรรลุถึงศักยภาพของความเป็นมนุษย์โดยสมบูรณ์ และเพื่อให้เด็กสามารถใช้ชีวิตอย่างมีประโยชน์ต่อตนเองและสังคม เด็กพึงรู้สิทธิของตนเองตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กของสหประชาชาติ

เด็กตามความหมายในอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กของสหประชาชาติ 2532 หมายถึงผู้มีอายุต่ำกว่าสิบแปดปี สถาบันการศึกษาในระดับปฐมวัย ประถมศึกษาและมัธยมศึกษา จึงมีบทบาทสำคัญในการรับผิดชอบพัฒนาศักยภาพเด็กให้ถึงความเป็นมนุษย์โดยสมบูรณ์ อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก 2532 ได้กล่าวถึงสิทธิเด็กที่เกี่ยวข้องกับสถาบันการศึกษา ไว้ดังต่อไปนี้

มาตรา 13 ข้อ 1. เด็กมีสิทธิเสรีภาพการแสดงออก สิทธินี้จะรวมถึงเสรีภาพที่แสวงหาได้รับหรือบอกข้อมูลและความคิดใด โดยไม่มีพรหมแดนขีดกันไม่ว่าโดยวาจา เขียนเป็นลายลักษณ์อักษรหรือตีพิมพ์ ในลักษณะของงานศิลปะ หรือผ่านสื่อใด ๆ ที่เด็กเลือก

อนุสัญญามาตรานี้ให้สิทธิเสรีภาพด้านการแสดงออกแก่เด็ก นักพฤติกรรมศาสตร์ อาร์โนล เอ ลาซาร์ส (Arnold A. Lazarus 1975) กล่าวว่า การที่บุคคลไม่กล้าแสดงออกเป็นเพราะขาดโอกาสที่จะเรียนรู้ แสดงออกอย่างเหมาะสมด้วยพฤติกรรมที่เหมาะสมในการแสดงออกตามความคิดของเขาจึงเป็นลักษณะของเสรีภาพทางอารมณ์ (Emotional Freedom) ที่เกี่ยวข้องกับการยืนขึ้นเพื่อเรียกร้องสิทธิของบุคคล ซึ่งเขาเน้นมากเป็นลักษณะการแสดงที่มีประสิทธิภาพสามารถทำให้บุคคลบรรลุเป้าหมายที่ต้องการได้ การตระหนักสิทธิตัวเองต้องยอมรับสิทธิผู้อื่นด้วย

การเรียนการสอนปัจจุบันหลักสูตรพุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ 2533) ให้โอกาสในการแสดงออกแก่นักเรียนเพิ่มขึ้นแต่จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมของครูประถมศึกษา ยังพบว่าครูประถมศึกษาส่วนใหญ่เคยชินกับการเรียนการสอนแบบเก่าและเมื่อมีการฝึกอบรมการสอนตามแนวใหม่ ครูนำวิธีการจัดกิจกรรมไปใช้ในระยะแรกเท่านั้น การเรียนการสอนครูไม่ควรยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง และตีกรอบความคิดให้กับเด็กนักเรียน เพราะเด็กประถมศึกษาตอนปลายเริ่มมีความคิดเป็นของตนเอง มีความคิดริเริ่มแปลก ๆ ใหม่ ๆ เริ่มสนใจจะอ่านหนังสือเพื่อร่วมอภิปรายหรือพูดคุยกับเพื่อนได้ ครูควรให้เสรีภาพในการแสดงออกทางความคิดแก่นักเรียน ให้เขามีโอกาสแสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนความรู้ทัศนคติ อภิปราย ประเด็นปัญหา ต่าง ๆ บอกข้อเสนอแนะต่าง ๆ ระหว่างครูกับนักเรียน หรือระหว่างนักเรียนกับนักเรียน โดยการทำงานกลุ่ม ครูอาจช่วยส่งเสริมการแสดงออกทางความคิดของเด็กได้โดยนำปัญหาให้ช่วยกันคิดแก้ไขและครูควรให้เด็กมีโอกาสซักถามปัญหาต่าง ๆ ได้ การกระทำของครูจะช่วยสร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างครูกับเด็กให้มีความอบอุ่นใกล้ชิดกันยิ่งขึ้น บรรยากาศการเรียนจะอบอุ่นเด็กจะเกิดความเชื่อมั่นในตนเอง ในการเรียนการสอนที่ต้องให้เด็กลงมือปฏิบัติ เช่น วิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตที่มีการทดลอง ครูควรให้โอกาสเด็กได้ทดลองปฏิบัติจริง เพื่อเกิดความรู้ความเข้าใจ วิชาอื่น ๆ ก็เช่นเดียวกัน ถ้านักเรียน ได้มีโอกาสลงมือปฏิบัติจริงจะทำให้เข้าใจบทเรียนได้อย่างแจ่มชัดขึ้น และจะเป็นผู้คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็นได้อย่างแท้จริง

มาตราที่ 19 รัฐภาคีมีมาตรการต่าง ๆ ที่เหมาะสมด้านกฎหมาย บริหารสังคม และการศึกษาเพื่อป้องกันมิให้เด็กตกเป็นเหยื่อ ไม่ว่าจะรูปแบบใดของความรุนแรง ทางร่างกายหรือ จิตใจ การทำร้ายกลั่นแกล้ง การกระทำที่ละเลยประมาท การปฏิบัติที่ไม่ดี หรือถูกเอาเปรียบรวมทั้งการรังแกทางเพศ สำหรับครูผู้สอนในปัจจุบัน การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเด็กจากพฤติกรรมที่ไม่พึง

ประสงค์ไปสู่พฤติกรรมที่พึงประสงค์ จะมีวิธีการให้รางวัล และการลงโทษไม่จำเป็นต้องให้วัตถุสิ่งของเสมอไป บางครั้งคำพูดของครูที่แสดงความรัก ความเข้าใจในตัวเด็ก เป็นสิ่งที่มีค่ามากกว่าสิ่งใด ส่วนการลงโทษนั้นไม่ได้หมายถึงการเยียนตีเด็กเพียงอย่างเดียว การลงโทษมีหลายวิธีที่ครูสามารถเลือกใช้ได้เหมาะสมกับสถานการณ์ เบอร์ส เฟรดเดอริก สกินเนอร์ (Burrhus Frederick Skinner) นักจิตวิทยาในสมัยศตวรรษที่ 26 ได้กล่าวว่า การลงโทษ คือการทำให้อินทรีย์แสดงพฤติกรรมใดลดลง เพื่อให้ผลกรรมซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่พึงพอใจ เช่นการตีหรือการนำสิ่งซึ่งอินทรีย์พึงพอใจออกไป เช่นไม่ให้เล่น สกินเนอร์กล่าวว่า การลงโทษเป็นการหยุดยั้งพฤติกรรมชั่วครว เขาไม่นิยมการลงโทษ แต่ใช้วิธีการเพิกเฉย (Ignorance) เมื่ออินทรีย์แสดงพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ แต่ครูจำนวนมากก็ยังคงใช้การลงโทษเด็ก โดยเฉพาะการลงโทษ เช่นการเยียนตีเป็นอันดับแรก เพราะแสดงถึงการใช้อำนาจให้เด็กเกรงกลัวได้โดยง่ายทุกโอกาสที่อยากทำ ดังข่าวที่ปรากฏบ่อยครั้งที่เด็กถูกลงโทษโดยครูใช้ความรุนแรง เช่นตบหัวเด็ก จนทำให้สูญเสียการได้ยินตลอดชีวิต เพียงเหตุผลที่ว่าเด็กไม่เชื่อฟังคำสั่ง การให้เด็กเอาหัวโขกต้นไม้ หรือใช้ด้ามไม้กวาดตีกลางหลังจนเป็นรอยเขียวช้ำเพราะเด็กอ่านไม่ออก การที่ครูใช้อำนาจลงโทษเด็กรุนแรงทำให้เจ็บปวดทางร่างกาย ส่งผลกระทบต่อตัวเด็ก ทางกระทรวงศึกษาธิการ จึงได้ออกกฎกระทรวงในการจำกัดขนาดไม้เรียวที่จะเยียนตีเด็ก โดยไม้เรียวที่ครูใช้เยียนตีและการลงโทษเด็กห้ามเกินขอบเขต ที่กระทรวงกำหนด นอกจากการลงโทษทางร่างกายในบางครั้ง ครูลงโทษให้เด็กได้รับความอับอายเพื่อน ซึ่งส่งผลกระทบต่อจิตใจของเด็ก เช่น ครูลงโทษเด็กชายให้ยืนบนโต๊ะแล้วรูดซิปกางเกงเด็กต่อหน้าเพื่อนทุกคนในชั้นเรียน การดูต่ำปรจานเด็กต่อหน้าเพื่อน (สยามรัฐ 24 กุมภาพันธ์ 2530) ลิทธิข้อนี้ให้ครูกำนั่งถึง การดูแลรักษาความปลอดภัยแก่เด็กด้วย ไม่ให้เด็กได้รับอันตรายเนื่องจากความประมาทเลินเล่อ รวมถึงการคุ้มครองมิให้เด็กถูกทำร้ายรังแกทางเพศเพราะในปัจจุบัน ข่าวที่ครูประพฤตินิดทางเพศกับลูกศิษย์ของตนเพิ่มมากขึ้น เด็กที่ถูกทำร้ายทารุณในเรื่องนี้จะเจ็บปวดทั้งทางร่างกายและจิตใจ ซึ่งผลต่อการพัฒนาการทางกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญาของเด็กเป็นอย่างมาก

มาตราที่ 29 รัฐภาคีตกลงว่าการศึกษาที่ให้แก่เด็กจะต้องนำไปสู่พัฒนาการของบุคคลิก ส่วนตัวของเด็ก ความสามารถพิเศษและความสามารถทางร่างกายและจิตใจเพื่อให้พัฒนาอย่างเต็มที่ทางสติปัญญา เธอร์สตัน (Thursdtone 1980) ได้ค้นพบว่าสมองมนุษย์แต่ละคนจะแบ่งเป็นกลุ่มหรือเขตแต่ละเขตจะทำหน้าที่เฉพาะและประสานกับเขตอื่นแต่ละเขต จะมีสมรรถภาพต่างกันไป

7 ประการ

1. สมรรถภาพทางภาษา (Verbal Factor) จะทำให้เด็กเก่งเรื่องการอ่าน การแปลความเก่งทางอักษรศาสตร์ เหมาะที่จะเป็นครู นักกฎหมาย
2. สมรรถภาพด้านไหวพริบ (Word Fluency factor) จะทำให้เด็กเก่งทางการประพันธ์ การเจรจา เหมาะจะเป็นนักโฆษณา, นายหน้า, นักเขียน
3. สมรรถภาพด้านตัวเลข (Number Factor) จะทำให้เด็กเก่งการคำนวณ ความคิดรวบยอด (Concept) เหมาะจะเป็นนักสถิติ, สถาปนิก
4. สมรรถภาพด้านมิติสัมพันธ์ (Spatial Factor) จะทำให้เด็กเก่งในเรื่องรูปทรง ปริมาตร ความใกล้ ไกล สูง ต่ำ เหมาะจะเป็นวิศวกร สถาปนิก
5. สมรรถภาพด้านความจำ (Memory Factor) จะทำให้เด็กจำเรื่องราวต่างๆ ได้แม่นยำ เหมาะที่จะทำอาชีพที่ต้องใช้ความจำ
6. องค์ประกอบสมรรถภาพด้านการสังเกตรับรู้ (Perceptual Factor) เด็กจะจำรายละเอียดต่างๆ ได้ เหมาะเป็นช่างถ่ายรูป, ช่างแก้ไขภาพ
7. องค์ประกอบสมรรถภาพด้านนิรนัย (Reasoning Factor) เด็กจะมีเหตุผลวิจารณ์ ซึ่งจำเป็นสำหรับทุกวิชาและทุกอาชีพ

จากการค้นพบนี้ชี้ให้เห็นว่าสติปัญญาเด็กแต่ละคนจะมีความแตกต่างกันแต่แต่ละคนมีความสามารถแตกต่างกันออกไป บางคนเก่งการคิดคำนวณ บางคนเก่งภาษา บางคนเก่งด้านดนตรี การจัดการศึกษาควรคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลและควรมีวิธีการสอนนักเรียนที่เก่งกับนักเรียนที่เรียนอ่อนต่างกันออกไป เพื่อให้เด็กแต่ละคนพัฒนาความสามารถตามกำลังสติปัญญาของแต่ละคนได้สูงสุดและถ้าเด็กคนใดมีความสามารถพิเศษในเรื่องใดเรื่องหนึ่งครูควรช่วยส่งเสริมฝึกฝนเพื่อพัฒนาความสามารถนั้นได้เต็มตามศักยภาพของเด็กนักเรียนด้วย และนักเรียนประเภทศึกษาตอนปลายการพัฒนาด้านจิตใจจะมีความขัดแย้งทางอารมณ์ ในบางครั้งอยากเป็นผู้ใหญ่แต่ไม่กล้าทิ้งความเป็นเด็ก อีริกสัน (Erickson 1993) กล่าวว่าเด็กประถมศึกษาที่อายุ 6-12 ปี เด็กวัยนี้ได้รับประสบการณ์มากขึ้นทำกิจกรรมได้เกือบเท่าเทียมผู้ใหญ่ แต่ก็ไม่เท่าเขาจะห่มเทกำลังเพื่อจะให้ได้ดีเท่า และในบางครั้งเขาจะมีความรู้สึกด้อย (Feeling of Inferiority) ซึ่งเด็กวัยนี้กลัวด้อยกว่าคนอื่นฯ มากแต่เด็กยังต้องการความรัก ความอบอุ่น การยอมรับและการยกย่องชมเชยจากผู้ใหญ่ มิตรสหายและครูอาจารย์ ครูจึงควรให้ความรัก ความอบอุ่นทางจิตใจแก่เด็กบ้าง เช่น ยิ้มแย้มแจ่มใส พูดจาทักทาย ยกย่องชมเชยเมื่อเด็กกระทำสิ่งดีงามต่อตนเองหรือผู้อื่น ซึ่งการกระทำแบบนี้จะช่วยส่งเสริมพัฒนาการด้านจิตใจของเด็กประการหนึ่งด้วย

มาตราที่ 31 ข้อ 1 รัฐภาคีตระหนักในสิทธิเด็กที่จะต้องได้รับการพักผ่อนหย่อนใจ การเข้าร่วม กิจกรรมในการเล่น และสันทนาการที่เหมาะสมตามวัยของเด็ก และมีส่วนร่วมอย่างเสรีในด้านวัฒนธรรมและศิลปะ

การพักผ่อนหย่อนใจเป็นการแสดงออกที่เกิดจากประสบการณ์ของแต่ละคนหรือทั้งกลุ่ม ในอันที่จะหาความพึงพอใจให้กับตัวเองในเวลาว่างตามธรรมชาติ จำแนกได้หลายลักษณะอาจมีการวางแผนจัดตั้ง กิจกรรมต่าง ๆ ขึ้นเพื่อการนี้โดยเฉพาะ การสันทนาการ ซึ่งเป็นโอกาสดีของมนุษย์ที่จะมีกำไรชีวิตจากการพักผ่อนหย่อนใจ การสันทนาการ จอห์น ฟินเลย์ (1957) ได้ให้ความหมายใน กิจกรรมต่างๆ เช่นเล่นกีฬา เล่นดนตรี เล่นละครเท่านั้น แต่รวมถึงกิจกรรมทั่วไปที่ก่อให้เกิดความ พึงพอใจโดยเฉพาะเป็นกิจกรรมที่ก่อให้เกิดความสุขความสมบูรณ์แก่ชีวิต

ส่วนการพักผ่อนหย่อนใจที่ไม่มีมีการวางแผนในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ขึ้นแต่เป็นสิ่งที่ตนเองพึงพอใจที่จะกระทำในเวลาว่างเช่น การเล่น การเล่นเป็นกิจกรรมที่สำคัญประการหนึ่งเพราะช่วยให้เด็กได้รับความสนุกสนาน เพลิดเพลิน ระบายความเครียดออกมากับการเล่น เมื่อเด็กมีอิสระในการเล่นเด็กที่มีความอยากรู้อยากเห็นเป็นธรรมชาติจะทำให้เกิดการค้นคว้า ลองผิดลองถูก ทดสอบ ในสิ่งที่เขาสงสัย อันเป็นหนทางไปสู่การค้นพบเหตุผล การเล่นยังทำให้เด็กรู้จักการแก้ไขปัญหาที่เขาพบขณะเล่น รู้จักรับผิดชอบ รู้จักปรับตัวในการเล่นกับผู้อื่น ประสบการณ์ในการเล่นของเด็กจะนำไปสู่การรู้จักรับผิดชอบต่อตัวเองในวันข้างหน้า การเล่นจะช่วยให้เขาสามารถจัดตัวเองให้เข้ากับสังคมและอยู่ร่วมกับคนอื่นได้อย่างมีความสุข โจเซฟ ลี (Joseph Lee) ผู้ที่ได้ชื่อว่าเป็น " บิดาแห่งสนามเล่น " มีความเชื่อในการเล่นเป็นเสมือนหนึ่ง "หลักสูตรธรรมชาติของการศึกษา" ประพันธ์ลักษณะพิสูทธิ์ (2527)

การพักผ่อนหย่อนใจของเด็กอาจเป็นการเล่นโดยธรรมชาติเช่น ูกินทาง, วีรชีวาร, ซักเย่อ, มอญซ่อนผ้า ฯลฯ การเล่นเหล่านี้นอกจากเป็นศิลปะวัฒนธรรมที่สืบทอดกันต่อมาแล้วก็ยังปลูกฝังคุณธรรมต่างๆ ให้กับเด็กเช่น ความสามัคคี ความอดทน ความซื่อสัตย์ หรือการพักผ่อนหย่อนใจที่โรงเรียนเป็นผู้จัด กิจกรรม สันทนาการให้เด็กใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์เช่น จัดตั้งชมรมต่าง ๆ , จัดทัศนศึกษา, จัดค่ายพักแรม จัดการแสดงต่าง ๆ ในโอกาสพิเศษของโรงเรียน เด็กจะได้ทำกิจกรรมในสิ่งที่ตนสนใจได้พัฒนา ฝึกฝนตนเอง จึงนับได้ว่าเป็นการเปิดโอกาสให้เด็กได้พักผ่อนหย่อนใจได้ใช้เวลาว่างกระทำในสิ่งที่ตนเองสนใจหรือมีความถนัดจะทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้เรื่องราวต่างๆ รวมทั้งศิลปะวัฒนธรรมและการปรับตัวในชีวิตจริงที่เป็นสิ่งสำคัญต่อเด็กเช่นกัน

สถานศึกษามีหน้าที่สอนให้เด็กตระหนักถึง ขอบเขต สิทธิ หน้าที่ และเสรีภาพทั้งต่อตนเองและผู้อื่น เพื่อการเป็นพลเมืองดี ในสังคมประชาธิปไตย ข้อสำคัญคือ ครูจะต้องไม่เป็นผู้ละเมิดสิทธิเด็กเสียเองแต่มีหน้าที่พิทักษ์ศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ของเด็ก การเรียนการสอนในห้องเรียนควรให้โอกาสเด็กได้มีการสำรวจ ค้นคว้า ได้ทดลอง ได้แสดงความคิดเห็นโดยอิสระไม่เน้นการจด

หรือจำเนื้อหาความรู้ เป็นห้องเรียนที่เด็กกล้าเสี่ยงที่จะทำผิดทางการเรียนรู้ และเกิดการเรียนรู้จากการทำผิดนั้น และเหนือสิ่งอื่นใด เด็กจะได้รับประสบการณ์ที่ส่งเสริม การค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเองซึ่งมีคุณค่ามากกว่าการเคี่ยวเข็ญลงโทษเพื่อให้เด็กท่องจำวิชาความรู้ แต่มีเจตนาคติไม่ติดต่อการเรียนหรือต่อครู การเรียนการสอนแต่ละกลุ่มวิชามีความแตกต่างกันไปเช่น กลุ่มทักษะเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ ประกอบไปด้วยภาษาไทย และคณิตศาสตร์ เป็นการเรียนที่จะต้องใช้ความจำ ความเข้าใจในเนื้อหา การสอนของครู ควรจะให้เด็กได้แสดงความคิดเห็น ผูกผันเป็นรายบุคคลให้มากที่สุด ส่วนการเรียนในกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ เป็นการปูพื้นฐานและเตรียมให้เด็กไปประกอบอาชีพ หลักสูตรในกลุ่มนี้จะเน้นให้เด็กได้ปฏิบัติจริง ทำจริงให้มากที่สุด เพื่อเด็กจะได้รับประสบการณ์ตรงอย่างแท้จริง กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต เป็นกลุ่มว่าด้วยการแก้ปัญหาของชีวิตและสังคม โดยเน้นทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ การเรียนการสอนควรมีการทดลองปฏิบัติ เพื่อเด็กจะได้เห็นจริงทำให้จดจำเนื้อหาได้อย่างแม่นยำ กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย เป็นกลุ่มที่สำคัญมากต่อการพัฒนาลักษณะนิสัยของเด็กให้เป็นบุคคลที่พึงประสงค์ จุดประสงค์การสอนกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ต้องการให้เด็กมีค่านิยม เจตนาคติ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ พัฒนาร่างกาย จิตใจ และสังคม ให้มีโอกาสแสดงออกตามความถนัด และความสามารถแต่ละบุคคล เรียนรู้การอยู่ร่วมกันอย่างมีวัฒนธรรม ตามวิถีทางประชาธิปไตย พัฒนาความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ประกอบไปด้วย จริยศึกษา ศิลปศึกษา ดนตรีและนาฏศิลป์ พลศึกษา และกิจกรรมสร้างเสริมนิสัย เนื้อหาวิชาแตกต่างกันไป แต่ก็มีลักษณะที่เหมือนกันคือ เน้นการปฏิบัติจริง กลุ่มสุดท้ายคือกลุ่มประสบการณ์พิเศษ เป็นกิจกรรมตามความสนใจของผู้เรียน จะมีเฉพาะระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และปีที่ 6 อาจจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความรู้และทักษะ ในกลุ่มประสบการณ์เดิมทั้ง 4 กลุ่ม หรือกิจกรรมอื่นตามความสนใจของผู้เรียนก็ได้เช่น ภาษาอังกฤษ วิชาชีพ เนื่องจากความแตกต่างกันในด้านจุดมุ่งหมายและเนื้อหาการเรียนของแต่ละกลุ่มประสบการณ์ การทำวิจัยในเรื่องนี้จึงควรศึกษาทุกกลุ่มประสบการณ์และที่เลือกทำวิจัยในเขตกรุงเทพมหานคร เพราะเป็นศูนย์กลางความก้าวหน้าทางวิชาการทุกสาขา และทุกระดับ ทั้งยังเป็นศูนย์รวมทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง และวัฒนธรรม เกิดปัญหาความหนาแน่นของประชากร ปัญหาค่าครองชีพสูง และปัญหาอื่น ๆ อีกมาก ครูในกรุงเทพมหานครต้องประสบปัญหาเหล่านี้ จึงทำให้ภาวะเพิ่มขึ้น เงินเดือนต่ำ ขาดสวัสดิการในการทำงาน เป็นสาเหตุให้ครูเบื่อหน่ายเกิดความไม่พึงพอใจในวิชาชีพครู สมใจ จิตวารินทร์ (2533) นักวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (สกศ.) ร่วมกับคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาเรื่องรูปแบบการพัฒนาครูให้มีสมรรถภาพที่พึงประสงค์ ในระดับประถมศึกษาพบว่า ครูสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (สพช) ครูสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (สช.) ครูเทศบาล มีพฤติกรรม สอดคล้องกับพฤติกรรมของครูโดยส่วนรวม แต่ครูสังกัดกรุงเทพมหานคร (กทม.) มี

ความแตกต่างออกไปในด้านนิยมใช้อ่านาจ บังคับชูเชิญ ตำหนิและลงโทษเด็ก ผลการวิจัยดังกล่าวชี้ว่าสมรรถภาพของครูประถมศึกษายังต้องได้รับการพัฒนาอย่างเร่งด่วนในหลาย ๆ ด้าน โดยเฉพาะครู กรุงเทพมหานคร ต้องปรับปรุงเป็นพิเศษ ในด้านการวางแผนและการเร้าความสนใจให้เด็กกระตือรือร้นในการเรียน (มติชน 14 พ.ย. 2530)

จากเหตุผลที่กล่าวมาทำให้นักวิจัยสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับสิทธิเด็กว่าครูสังกัดกรุงเทพมหานครมีความรู้ในเรื่องนี้บ้างหรือไม่ว่าเด็กแต่ละคนมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองดูแลและการปฏิบัติที่ดี จากครูในเรื่องสิทธิเสรีภาพการแสดงออก สิทธิที่จะได้รับการป้องกันมิให้ตกเป็นเหยื่อความรุนแรงทางร่างกายและจิตใจ สิทธิที่จะได้รับการพัฒนาทางร่างกายและจิตใจ สิทธิที่จะได้รับการพักผ่อนและสันหนนาการ โดยเฉพาะเด็กชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เป็นวัยประถมศึกษาตอนปลาย เป็นวัยที่เริ่มมีความคิดรู้จักใช้เหตุผล เด็กวัยนี้ยอมรับ กฎเกณฑ์ต่างๆ มองทุกสิ่งทุกอย่างกว้างขวาง มีเหตุผล มองเห็นความที่ควรเป็นไปได้หรือไม่ได้ มองเห็นความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่อง ความคิดเห็นเกี่ยวกับ ศิลธรรมจรรยา ในลักษณะที่เปียเจท์ (Jean Piaget 1950) เรียกว่า "Normal Relativist" มิได้ยึดความคิดเห็นของตนเป็นใหญ่ เหมือนวัยเด็กตอนต้น ช่วงวัยนี้รู้จักพิจารณาสิ่งต่างๆ ด้วยใจเป็นธรรม ถ้าเด็กวัยนี้ได้รับการส่งเสริมตามสิทธิต่าง ๆ ที่เขาพึงได้รับ เด็กจะมีพัฒนาการทางกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา ได้อย่างเหมาะสม และเป็นกำลังสำคัญของประเทศชาติอีกต่อไป

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

เพื่อศึกษาความรู้และการปฏิบัติตามสิทธิเด็กของครูชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย สิทธิเสรีภาพการแสดงออก สิทธิที่จะได้รับการป้องกันมิให้ตกเป็นเหยื่อของความรุนแรงทางร่างกาย หรือจิตใจ รวมทั้งการรังแกทางเพศ สิทธิที่จะได้รับการพัฒนาทางร่างกายและจิตใจ และสิทธิที่จะได้รับการพักผ่อนและสันหนนาการ

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากรเป็นครูและนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา 2537
2. การศึกษาการปฏิบัติตามสิทธิเด็กของครู ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ใน 4 ด้าน คือ
  - 2.1 สิทธิเสรีภาพด้านการแสดง

2.2 สิทธิที่จะได้รับการป้องกันมิให้ตกเป็นเหยื่อความรุนแรงทางร่างกายหรือจิตใจ รวมทั้งการรังแกทางเพศ

2.3 สิทธิที่จะได้รับการพัฒนาทางร่างกายและจิตใจ

2.4 สิทธิที่จะได้รับการพักผ่อนและสันทนาการ

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่

3.1 แบบสอบถามครู

3.2 แบบสังเกตการสอนครู

3.3 แบบสัมภาษณ์นักเรียน

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

ความรู้ หมายถึง ความรู้ของครูในเรื่องอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก

การปฏิบัติ หมายถึง การทำหน้าที่ของครูเกี่ยวกับการพัฒนาเด็กและการจัดการเรียนการสอน ตามนัยแห่งสิทธิที่เด็กสมควรได้รับ ที่ระบุไว้ในอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก

สิทธิเด็ก หมายถึง โอกาสการคุ้มครองและการปฏิบัติที่นักเรียนประถมศึกษาสมควรได้รับขณะอยู่ในโรงเรียนตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ตามที่องค์การสหประชาชาติได้กำหนดให้ประเทศสมาชิกร่วมลงนามในปีพุทธศักราช 2532 ซึ่งครูต้องปฏิบัติเพื่อให้นักเรียนได้รับ 4 ด้าน คือ สิทธิเสรีภาพด้านการแสดงออก สิทธิที่จะได้รับการป้องกันมิให้ตกเป็นเหยื่อความรุนแรงทางร่างกายหรือจิตใจ รวมทั้งการรังแกทางเพศ สิทธิที่จะได้รับการพัฒนาทางร่างกายและจิตใจ สิทธิที่จะได้รับพักผ่อนและสันทนาการ

สิทธิเสรีภาพด้านการแสดงออก ได้แก่ การได้รับโอกาสพูดหน้าชั้นเรียน การที่นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นจากการแบ่งกลุ่มและการฝึกปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ

สิทธิที่จะได้รับการป้องกันมิให้ตกเป็นเหยื่อความรุนแรงทางร่างกาย หรือจิตใจ รวมทั้งการรังแกทางเพศ ได้แก่ การที่นักเรียนที่กระทำผิดได้รับการลงโทษอย่างมีเหตุผล การที่นักเรียนได้รับการพูดจากที่สุภาพอ่อนโยนจากครู และการที่นักเรียนได้รับการปฏิบัติจากครู เพศตรงข้ามอย่างเหมาะสม

สิทธิที่จะได้รับการพัฒนาทางร่างกายและจิตใจ ได้แก่ การที่นักเรียนได้รับการดูแลเอาใจใส่สุขภาพอนามัยของนักเรียน การที่นักเรียนได้รับการเสริมแรงทางบวก การที่นักเรียนมีโอกาสได้แสดงความสามารถพิเศษของตนเอง และการที่นักเรียนที่เรียนอ่อนได้รับการดูแลเป็นพิเศษกว่าคนอื่น

สิทธิที่จะได้รับการพักผ่อนและสันทนาการ การเข้าร่วมกิจกรรมการเล่นตามวัยของเด็ก ได้แก่ การที่นักเรียนได้พักผ่อนอย่างอิสระ ในเวลาพักกลางวัน การที่นักเรียนใช้เวลาว่างโดยเข้าร่วม

กิจกรรมในชุมชนที่ตนเองสนใจ และการที่นักเรียนมีโอกาสไปทัศนศึกษา เข้าค่ายพักแรม เพื่อได้ประสบการณ์ความรู้ใหม่ ๆ ทั้งด้านศิลปะ วัฒนธรรม

ครูประถมศึกษา หมายถึง ครูชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา 2537 ที่สอนทุกกลุ่มประสบการณ์ ซึ่งประกอบด้วยกลุ่มทักษะ กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย กลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ และกลุ่มประสบการณ์พิเศษ

นักเรียนประถมศึกษา หมายถึง นักเรียนที่ศึกษาอยู่ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา 2537

โรงเรียนประถมศึกษา หมายถึง โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา 2537 จำนวน 38 เขต

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาข้อมูลเบื้องต้นจากเอกสาร หนังสือ วารสาร ผลงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชน สิทธิเด็ก เพื่อทราบถึงความสำคัญของปัญหา คำนิยาม และภาพโดยรวมเกี่ยวกับการปฏิบัติตนของครูประถมศึกษา

2. สร้างเครื่องมือในการวิจัย ซึ่งเป็นแบบสอบถามความรู้และการปฏิบัติของครูประถมศึกษาเกี่ยวกับสิทธิเด็ก แบบสังเกตการเรียนการสอนของครูเกี่ยวกับการปฏิบัติตามสิทธิเด็ก และแบบสัมภาษณ์นักเรียนเกี่ยวกับการปฏิบัติของครูตามสิทธิเด็ก แล้วนำเครื่องมือทั้ง 3 ฉบับไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ ฉบับละ 4 ท่าน ตรวจสอบ ความถูกต้อง ความยากง่ายของสำนวนภาษา การครอบคลุมเนื้อหา และความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ เพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไข นำเครื่องมือทั้ง 3 ฉบับไปทดลองใช้ (Try Out) กับครูประถมศึกษาและนักเรียนประถมศึกษาชั้นปีที่ 6 โรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง 20 คน เพื่อหาประสิทธิภาพของเครื่องมือ แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขให้เป็นเครื่องมือในการวิจัยต่อไป

3. นำเครื่องมือในการวิจัยไปใช้กับตัวอย่างประชากร ซึ่งเป็นครู จำนวน 90 คน นักเรียนจำนวน 114 คน

4. นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย เพื่อทราบการปฏิบัติของครูประถมศึกษาโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร เกี่ยวกับการปฏิบัติตามสิทธิเด็ก

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาคุณภาพของครูในการปฏิบัติตามสิทธิเด็ก
2. เป็นข้อมูลพื้นฐานในการอบรมให้ความรู้แก่ครูและนักเรียน ตลอดจนผู้เกี่ยวข้องในการปกป้องรักษาสิทธิเด็ก

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย